

სოფიარი ინფლაცია - ეკონომიკური ზრდის აუცილებელი პირობა

დემნა კვარაცხელია

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

MODERATE INFLATION- NECESSARY CONDITION OF THE ECONOMIC GROWTH

Demna Kvaratskhelia,

Associate Professor,

Georgian Technical University

ABSTRACT

Goal of inflation rate regulation is achievement of price level variation mode ensuring compensation of average costs per unit production at a time of output growth without decreasing average rate of return. Hence, in case of inflation rate regulation in Georgia, in addition to the monetary factors, so called price factors affecting gross supply should be taken into consideration as well.

This offer is supported by the fact that in Georgia, the overall output (GDP) is much lower than natural level thereof, and this is confirmed by high unemployment rate.

საკვანძო სიტყვები: ინფლაცია, ეკონომიკური ზრდა, უმუშევრობის ბუნებრივი დონე.

შესავალი

გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში, მ. შ. საქართველოში, ფასების დონეზე მოქმედ ფაქტორებს შორის განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებს ეგრეთწოდებული „ფასწარმოქმნელი“ ფაქტორები, რომლებიც განაპირობებენ პროდუქციის გამოშვების ზრდის პარალელურად პროდუქციის წარმოებაზე განეული ზღვრული და საშუალო დანახარჯების ამალღებას. აღნიშნული დანახარჯების ზრდა გამომწვეულია ეკონომიკაში თავისუფალი რესურსების, კერძოდ შედარებით კონკურენტუნარიანი ადამიანური რესურსების ამოწურვით, ეკონომიკაში მიმდინარე სტრუქტურული ცვლილებებითა და სხვადასხვა სახის მომსახურებაზე დანახარჯების ამალღებით, აგრეთვე მოძველებული მანქანამოწყობილობების ექსპლუატაციის ხარჯების გადიღებითა და ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების დანერგვასთან დაკავშირებული ხარჯების განხორციელების აუცილებლობით.

ამრიგად, ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპის მისაღწევად და გრძელვადიან პერიოდში მისი შენარჩუნებისათვის აუცილებელია ინფლაციის ოპტიმალური ტემპის უზრუნველყოფა, რაც გულისხმობს ფასების დონის მოძრაობის ისეთი ტრაექტორიის მიღწევას, რომელიც პროდუქციის გამოშვების ზრდისას უზრუნველყოფს პროდუქციის

ერთეულის წარმოებაზე განეული საშუალო დანახარჯების ამალღების ანაზღაურებას - მოგების საშუალო ნორმის შემცირების გარეშე. შესაბამისად, ინფლაციის ტემპის რეგულირებისას, გარდა ფულადი ფაქტორებისა, აგრეთვე გათვალისწინებული უნდა იყოს ერთობლივ მიწოდებაზე ზემომქმედი ეგრეთწოდებული „ფასწარმოქმნელი“ ფაქტორებიც.

ინფლაციის ოპტიმალური დონის განსაზღვრის მეთოდოლოგია

საქართველოში, მიმდინარე ეტაპზე, ინფლაციის ოპტიმალური დონის დასადგენად, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია პროდუქციის გამოშვების მოცულობის (მშპ-ს) თანაფარდობის დადგენა მის ბუნებრივ დონესთან მიმართებაში.

საქართველოში, პროდუქციის გამოშვების მოცულობის მის ბუნებრივ დონესთან შედარებით არსებით ჩამორჩენაზე მიუთითებს:

- უმუშევრობის შედარებით მაღალი დონის არსებობა. ასე მაგალითად, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების თანახმად, უმუშევრობის დონე 2019 წლისთვის შეადგენს 11,6%-ს, რაც საკმაოდ მაღალ მაჩვენებელს წარმოადგენს, მიუხედავად იმისა, რომ წინა წლებთან შედარებით მისი დონე გარკვეულწილად შემცირებულია. საყურადღებოა ისიც, რომ დასაქმებულთა არანაკლებ ნახევარი მოდის თვითდასაქმებულებზე, რომელთა რიცხოვნების გაანგარიშების მეთოდოლოგია გარკვეულ უნდობლობას იწვევს, ვინაიდან მათი მნიშვნელოვანი ნაწილის დასაქმებულად მიჩნევა ლოგიკას მოკლებულია დასაქმების შემთხვევით-დროებითი ხასიათისა და შესაბამისად, მათი შემოსავლების სიმწირის გამო;

- ქვეყნის ფარგლებში დაუსაქმებელი შრომისუნარიანი მოსახლეობის ყოველწლიური მიგრაცია უცხოეთში. არასასურველი სოციალურ-ეკონომიკური ვითარების ფონზე, უმუშევრობის დონის მაჩვენებლის ხელოვნური შემცირება და კრიზისული სიტუაციის შერბილება, ათეულობით წლებია ძირითადად მიიღწევა სამუშაო ძალის მაღალი მობილურობის, მათი უცხოეთში ემიგრაციის და არა გონივრული მაკროეკონომიკური და ინსტიტუციური პოლიტიკის ხარჯზე. შედეგად სახეზეა: ქვეყანა იცლება აქტიური, შრომისუნარიანი, მაგრამ ადგილზე დაუსაქმებელი მოსახლეობისგან და ამ გზით მიიღწევა უმუშევრობის დონის მაჩვენებლის შედარებით ზომიერ დონეზე დაფიქსირება.

ზემოაღნიშნული ხარვეზების გათვალისწინებით უმუშევართა რაოდენობის გაანგარიშებისას,

უმუშევრობის რეალური დონე საქართველოში ბევრად აღემატება მის ოფიციალურ მაჩვენებელს. ასე მაგალითად, შესაბამისი მეთოდით (სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა ხელოვნურად გაზრდილი რაოდენობის კორექტირებისა და სამუშაო ძალის რიგებიდან გასული იმედდაკარგული მუშაკების გათვალისწინებით) გაანგარიშებული უმუშევრობის რეალური დონე 2008 წელს შეადგენდა დაახლოებით 26%-ს, რაც 9,5 პროცენტული პუნქტით აღემატებოდა საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ გაანგარიშებულ მის ოფიციალურ - 16,5%-იან მაჩვენებელს [1, გვ.:32].

მიმაჩნია, რომ ანალოგიური მეთოდით გაანგარიშებისას, უმუშევრობის რეალური დონე, საქართველოში მიმდინარე ეტაპზე, ბევრად აღემატება მის ოფიციალურ დონეს და შესაბამისად, მის ბუნებრივ დონესაც. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ გაანგარიშებული უმუშევრობის დონის მაჩვენებლის მიმართ ასეთი სკეპტიკური დამოკიდებულება განპირობებულია იმით, რომ მკვეთრად მაღალია სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა რაოდენობა. 1990 წელს ამ სფეროში დასაქმებულთა რიცხოვნება შეადგენდა 697,2 ათას კაცს, 2019 წლისთვის კი შეადგენს - 644,6 ათასს კაცს. 2019 წლისთვის, წინა წლებთან შედარებით, ეს მაჩვენებელი მკვეთრადაა შემცირებული, რაც როგორც ჩანს, განპირობებულია მისი გაანგარიშების მეთოდის სრულყოფით. ასე მაგალითად, 2003 წლისთვის ამ სფეროში დასაქმებულთა რაოდენობა შეადგენდა 994,9 ათას კაცს, 2008 წლისთვის შემცირდა დაახლოებით 800 ათას კაცამდე, 2017 წლისთვის კი შეადგინა 735,9 ათასი კაცი. მიუხედავად ამისა, მაინც ალოგიკურად მიმაჩნია სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა რიცხოვნების ასეთი მაღალი მაჩვენებლის არსებობა 2019 წლისთვის. ჩვენი სკეპტიკიზმი განპირობებულია იმით, რომ 1990-2020 წლებში ქვეყნის მოსახლეობის დაახლოებით 1700 ათასი კაცით შემცირებისა და რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის რეგიონების ოკუპაციის ფონზე, საეჭვოა სოფლად დასაქმებული იყოს 644,6 ათასი კაცი. 1990-2018 წლებში მნიშვნელოვნად შემცირებულია ნათესი ფართობი (701,9 ათასი ჰექტარიდან 207,1 ათას ჰექტარამდე, ანუ 3,4-ჯერ), მსხილფეხა და წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვის რაოდენობა, ციტრუსის, ხეხილისა და ბოსტნეულის წარმოება და ა. შ. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საეჭვოა სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული იყოს 1990 წლისთვის დასაქმებულთა 92,5% (იხ. ცხრ.: 1). შესაბამისად, პრობლემა მათი აღრიცხვის მეთოდშია.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოში უმუშევრობის რეალური დონე ბევრად აღემატება მის ბუნებრივ დონეს. ასევე მიმაჩნია, რომ უმუშევრობის დონის 11,6%-იანი ოფიციალური მაჩვენებელიც 2019 წლისთვის და მითუმეტეს, მისი უფრო მაღალი დონე წინა წლებისთვის, მნიშვნე-

ლოვნად აღემატება უმუშევრობის ბუნებრივი დონის მაჩვენებელს. მსგავსი დასკვნის საფუძველად მიმაჩნია უმუშევრობის ბუნებრივი დონის განმარტება, რომლის თანახმადაც უმუშევრობის ბუნებრივი დონე, ეს ისეთი დონეა, რომლის პირობებშიაც სამუშაოს მაძიებელთა რაოდენობა თავისუფალი სამუშაო ადგილების რაოდენობის ტოლია [2, გვ.: 158]. 2019 საქართველოში უმუშევართა რაოდენობამ შეადგინა 221 ათასი კაცი. აღნიშნული მაჩვენებლის საფუძველზე გაანგარიშებული უმუშევრობის დონის 11,6%-იანი მაჩვენებელი უმუშევრობის ბუნებრივ დონეს რომ წარმოადგენდეს, ამისთვის აუცილებელია ქვეყანაში ამავე წლისთვის 221 ათასი თავისუფალი სამუშაო ადგილის არსებობა, რაც ძნელი წარმოსადგენია ქვეყანაში სამუშაო ადგილების მკვეთრი დეფიციტის არსებობის ფონზე.

ზემოაღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე, აშკარად ცხადია, რომ საქართველოში პროდუქციის გამოშვების ფაქტიური მოცულობა, ნებისმიერ შემთხვევაში, მკვეთრად ჩამორჩება მის ბუნებრივ დონეს. ამავე დროს საქართველოში, ბოლო 25 წლის მანძილზე მიღწეული ზრდის ხარჯზე, მეტ-ნაკლებად დაძლეულია გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში ქვეყნის ეკონომიკაში განვითარებული მასშტაბური ნგრევის შედეგები. შესაბამისად, საქართველოში, მიმდინარე ეტაპზე, ერთობლივი მიწოდების დასახასიათებლად არც გრძელვადიანი ერთობლივი მიწოდების მრუდი (ერთობლივი მიწოდების კლასიკური მონაკვეთი, რომელიც აღწერს ფასების სრული მოქნილობის სიტუაციას) და არც მოკლევადიანი ერთობლივი მიწოდების მრუდის უკიდურესი ჰორიზონტალური მონაკვეთი (აღწერს ფასების აბსოლუტურის სიხისტის შემთხვევას) არ გამოგვადგება.

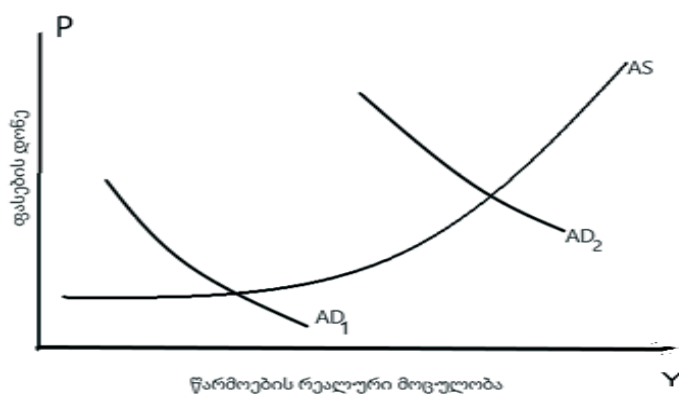
ეკონომიკური განვითარების მიმდინარე ეტაპს საქართველოში შეესაბამება ერთობლივი მიწოდების ეგრეთწოდებული შუალედური მონაკვეთი, ანუ ზემოაღნიშნულ ორ მრუდს შორის გარდამავალი, მარცხნიდან მარჯვნივ აღმავალი მრუდი (იხ. ნახ. 1), რომელის აღწერს სიტუაციას, როცა ერთობლივი მოთხოვნის ამაღლებისას ერთდროულად იზრდება წარმოების მოცულობაც და ფასების დონეც. აღნიშნული მრუდის საწყის ეტაპზე, რომელიც ხასიათდება თავისუფალი რესურსების შედარებითი სიუხვით, ერთობლივი მოთხოვნის ზრდა ძირითადად აისახება წარმოების მოცულობაზე და ნაკლებად ფასების დონეზე. ამავე მრუდზე ერთობლივი მოთხოვნის მრუდის მარჯვნივ გადაადგილებასთან ერთად აღნიშნული თანაფარდობა საპირისპიროდ იცვლება, რაც განპირობებულია თავისუფალი რესურსების ამოწურვითა და შესაბამისად, პროდუქციის წარმოებაზე განეული საშუალო დანახარჯების ზრდით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე ინფლაციის ტემპის შემცირება „მცოცავი“ ინფლაციის შესაბამის დონემდე (წლიური 2-3%-ის ფარგლებში), საითკენაც ჩვე-

საქართველოში სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ამსახველი მაჩვენებლები 1990-2019წ

წლები მაჩვენებლები	1990	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
მშპ-ს დეფლატორის საფუძველზე გაანგარიშ. ინფლაციის ტემპი - %		8,6	9,5	1,0	-0,8	4,2	5,8	2,6	8,5	4,4	
ეკ. ზრდის ტემპი - %		6,2	7,2	6,4	3,4	4,4	3,0	2,9	4,8	4,8	5,1
ეკ. აქტიური მოსახლეობა, ათასი კაცი		1944,9	1988,2	2004,5	1978,6	1984,6	2018,0	1996,2	1983,1	1939,9	1911,2
დასაქმებული, ათასი კაცი		1628,1	1643,5	1659,4	1643,4	1694,4	1733,4	1717,3	1706,6	1694,2	1690,2
დაქირავებით დასაქმებული, ათასი კაცი		618,6	684	716,2	693,7	743,5	798,3	801,5	824,2	860,2	849,3
თვითდასა- ქმებული, ათასი კაცი		1007	952,5	935,7	940,4	944,4	928,0	909,5	881,6	833,4	840,4
უმუშევარი, ათასი კაცი		316,9	344,8	345,1	335,2	290,2	284,2	278,9	276,4	245,7	221,0
უმუშევრობის დონე %		16,3	17,3	17,2	16,9	14,6	14,1	14,0	13,9	12,7	11,6
მოსახლეობა, ათასი კაცი	5424,4	3799,8	3773,6	3739,3	3718,4	3716,9	3721,9	3728,6	3726,4	3729,6	3723,5
სოფლის მეურნეობაში დასაქმ. რაოდენობა, ათასი კაცი	697,2								735,9	659,0	644,6
ნათესი ფართობი, ათასი ჰა	701,9				310,7	274,9	263,7	240,0	220,3	207,1	

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური: „საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეულები“, 1999წ, 2018წ, 2019 წლების გამოცემები.

ნახ. 1. ერთობლივი მიწოდების მრუდი

ნთან ბოლო წლების განმავლობაში დაჟინებული კურსია აღებული, რაზეც მეტყველებს საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ წლიური ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებლის შემცირება 3%-მდე [3], არ შეესაბამება ადგილობრივი საქონელწარმოების აღორძინების ინტერესებს. ინფლაციის ასეთი დაბალი დონე ვერ უზრუნველყოფს პროდუქციის გამოშვების გადიდებისას წარმოქმნილი დამატებითი დანახარჯების ანაზღაურებას – მოგების საშუალო ნორმის არსებული დონის შემცირების გარეშე, რაც დღეს-დღეობით სამეწარმეო საქმიანობის აღმავლობის ერთ-ერთ ხელისშემშლელ ფაქტორად გვევლინება.

როგორც წესი, პროდუქციის ერთეულის გამოშვებაზე საშუალო დანახარჯების გადიდებისას მეწარმეები დამატებით პროდუქციას გამოუშვებენ ფასების შესაბამისი გადიდების შემთხვევაში, ვინაიდან ისინი ცდილობენ დანახარჯების გადიდებაზე არსებული მოგების საშუალო ნორმის მიღებას. ამგვარად, ინფლაციის ზომიერი დონე მოცემულ შემთხვევაში პროდუქციის გამოშვების რეალური მოცულობის გადიდების აუცილებელი პირობაა. ერთობლივი მოთხოვნის განსაზღვრულ დონემდე გაფართოება გამოიწვევს პროდუქციის წარმოების რეალური მოცულობის არსებით გადიდებას, ხოლო ფასების დონე შედარებით უმნიშვნელოდ გაიზრდება [4, გვ.: 376]. ერთობლივი მოთხოვნის ეფექტიანი გაფართოება შესაძლებელია განხორციელდეს იმ „კრიტიკულ დონემდე“, რომელიც მოცემულ პირობებში (შრომისა და კაპიტალის მოცემული თანაფარდობისა და ა.შ.) შეესაბამება ეკონომიკური ზრდის მაქსიმალურ შესაძლებლობებს. ე.ი. ინფლაციის ტემპი შესაძლებელია გადიდდეს იმ დონემდე, რომელიც შესაბამისი იქნება ეკონომიკური ზრდის მაქსიმალური ტემპის. ერთობლივი მოთხოვნის შემდგომი გაფართოება კი, მთლიანად აისახება ფასების დონეზე [5, გვ.: 179].

დასკვნა

მიმდინარე ეტაპზე ჩვენთან ზომიერი ინფლაციის აუცილებლობა განპირობებულია პროდუქციის ერთეულზე საშუალო დანახარჯების ზრდით – მისი გამოშვების მოცულობის გადიდებისას.

ამიტომ, ლარის მასის შეზღუდვის გზით (ფულის ხელოვნური დეფიციტი) ინფლაციის ტოტალური ჩახშობა სამამულო წარმოებისათვის საზიანოა, ვინაიდან იგი იმპორტის, საგარეო ვალისა და არგადახდების მოცულობის გადიდების პარალელურად იწვევს პროდუქციის გამოშვების მოცულობის შემცირებასა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის დაცემას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოში სამამულო წარმოების ასაღორძინებლად აუცილებელია ისეთი ნამახალისებელი ეკონომიკური პოლიტიკის (ფულად-საკრედიტო და საბიუჯეტო-საგადასახადო) გატარება, რომელიც უზრუნველყოფს ერთობლივი მოთხოვნის ეფექტიან გაფართოებას და ზომიერ ინფლაციას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კვარაცხელია დ., საქართველოში მთლიანი შიგა პროდუქტის დანაკარგები ოუკენის კანონის მიხედვით, ჟურ.: ეკონომიკა და ბიზნესი, 2010წ, გვ.: 27-36;
2. Макконнелл К. Р., Брю С. Л., Экономикс, 1992г.
3. საქართველოს ეროვნული ბანკი, ჰტტპს://666.ნბგ.გოვ.გე/ინდეხ.პჰპ?მ=533
4. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. М., 1978.
5. კვარაცხელია დ., გლობალიზაცია, სუვერენული სახელმწიფო, ეროვნული ეკონომიკა, მონოგრაფია, 2003წ.